

NAMIASTEK (146) *sb m*

namiastek (145), **namiestek** (1) *ZapWar*.

nã- (128), na- (9); na- *Leop* (5), *BudBib*; nã-: na- *BielKron* (11:1), *CzechEp* (27:2); -mias- (134), -miãs- (3); -mias- : -miãs- *Leop* (4:1), *RejPos* (5:1), *CzechEp* (28:1); -mies- z tekstu nie oznaczającego é; -ek.

sg *N* nãmiastek (25). ◊ *G* nãmiastka (11). ◊ *D* nãmiastkowi (3). ◊ *A* nãmiastka (16). ◊ *I* nãmiastki(e)m (24). ◊ *L* nãmiastku (3). ◊ *pl N* nãmiastkowie (16). ◊ *G* nãmiastków (15); -ów (1), -(o)w (14). ◊ *D* nãmiastkom (16); -om (1), -(o)m (15). ◊ *A* nãmiastki (7). ◊ *I* nãmiastkami (6) *CzechEp* (3), *LatHar*, *WujNT* (2); nãmiastki (3) *BielKron*, *RejZwierc*, *KarnNap*. ◊ *L* nãmiastkach (1).

Sł stp notuje, Cn s.v. namiestnik, Linde XVI – XVII w.

1. *Ten kto po kim następuje; potomek, spadkobierca; posterus, sequens BartBydġ; successor JanStat* (131) : *BartBydġ* 120b; Namiãftkiẽm być. Subftitui. Succedere in locum alicuius. *Calag* 17a; Ale iãko Lwã znãc z pãznokciã á wilkã teġ z zẽbow/ chociaġby fiẽ owczynkãmi pokryli: tãk y tã fãmã fprãwã Ńwiãdzczy o tych czyimi fã nãmiãftkãmi/ bã y dziãtkãmi. *CzechEp* 49.

namiastek czyj [w tym: *pron poss* (5), *G sb* (1)] (6): á Aaron y fynowie iego to bẽdã fprãwowãc/ bo to wieczna fłũzbã bẽdzye nãmiãftkow ich przed fyny Izrãelkimi. *BielKron* 33v, 333v, 337v; *CzechEp* 72; Pan Pawyel wãłzorfki Kofztka nãmyãftek barthofza Brunka tak Marczyn stãnyslaw wãłzorfczi Koftkowye [...] Mayã spolecznye to Imyẽnyẽ na dolnych sduncyczach *ZapKofcier* 1584/52v; [strony w sãdzie] nã Artykuly niġyẽ opifãne z ftrõny fwey y nãmiãftkõw fwych *SarnStat* 184.

Wyrazenie: »przyszly namiastek« (1): Poftãpifz z wlości drogo zãplãconych/ Poftãpifz z dworu/ y gmãchõw zloconych: A co zebrãnia twẽgo kolwiek bẽdzie/ To wlyztko przylyzly nãmiãftek oŃiedzie. *KochPieŃ* 43.

Przen: *NaŃladowca* [czyj] (1) : (*nagi*) Wãlenty Wfkrzyfki (-). Z Onych to niẽfpokoynych kãtõw maŃz iednego/ Wierz mi iġ ten nie wyda mẽftwem z was Ńadnego/ PãtrokluŃow nãmiãftek onego Greczynã/ Iuġ wiedz Ńe nie podlegõ doftãkãŃ to fynã *Paprpã* Iv.

a. *Ten, kto po kimŃ obejmuje stanowisko, godnoŃc; nastẽpca (przewãġnie o relacjach: Chrystus, apostołowie – hierarchia KoŃcioła); successor Pol Ani; superstes Vulġ; vicarius Cn* (121) : *KromRozm III* P3v; EzechiaŃz ŃzczẽŃciem vniefiony/ P ãnã [!] rozgniewãł/ chorowãł/ vmãrł/ nãmiãftkiem fyn zly MãnãŃses. *Leop* 2.Par 32 arg; [papieġnicy Piotra Ńw.] głõwã [...] koŃciołã Ńwoiego w nãmiãftkãch/ Papieġãch RzymŃkich/ bez wlytydu y Boġey boiãġni opowiedãia? *CzechEp* 230, 51, 329; Nãmiãftkã te^{gõ} [przedniejszego Apostolskiego] Papieġe^m nãzywamy: iãkobġ oycã oycow Bo theġ tãk Dãmãzã Papieġã niektore Coⁿcyliã nãzwãly. *LatHar* 177 marg; *PowodPr* 25.

namiastek czyj [w tym: *Gpron* (49), *ai poss* (37), *G sb* (15)] (101): A w tym flõwie dãl iemu [Chrystus Piotrowi] ij iego nãmiãftko^m/ motz zwiãzaniã ij rozwiãzaniã na ziemi. *Opecġyw* 56v; TEofraftus mẽdrzec, AriŃtotclefõw vczen y nãmiãftek, bo gdy iuġ był AriŃtoteles Ńtarõciã obciãġon, był napominan od vczennikõw fwych aby im na Ńwoie mieŃtce innego wybrał, y wybrał im Teofrafta *Bielġyw* 106; *SeklWyzn* o2v; Ktemu/ Pyotr/ Pãweł/ y ini S. ApoŃtołõwye y nãmyãftkowye ich bĩkupi/ kãznõdġyeyey y mẽczennicy wlyŃftko kazãnye á nãukẽ fwoyẽ ŃtoŃowãli *KromRozm II* c3, c; *KromRozm III* C8, G2v, K5, N3v, N5v (10); O Ńmierci Robõãmã y nãmiãftku iego. *Leop* 3.Reg 14 arg,

Gen 46/30, 2.Par 27 arg; Przeniesienie S. Sthániłfáwá [...] do kościoła S. Waclawá/ przez Bułkupá [!] Lámpertá namiáftká iego *BielKron 349v, 144, 156; RejPos 124v, 300v, 301v, 302v; RejZwierc 192v; WujJud 4; CzechEp 107, 193, 334, 379, [401]; LatHar 57, 77, 120,135, 352, 679*; W kościele powfzechnym ieden ieft Miłtrž Pan náłz Iefus Chriřtus: á pod nim ieden namiáftek iego *WujNT 97*; Iáko Zydowie Chriřtá Páná; ták haeretykowie czczą namiáftká iego zowiác go Antychriřtem. *WujNT 337, 27, 69 marg, 72, 77, 171 (14)*. Cf *Wyrażenia peryfrastyczne*,

W porównaniu (1): Piotrowi namiáftkowie iáko cień Piotrow *WujNT 417 marg*.

Zwroty: »namiastka naznaczyć« (1): Pan Moizeřfowi y řmierć opowiedzał [!]/ y námiáftká [!] náznáczył. *Leop Num 27 arg*.

»zostawi(a)ć namiastkiem, namiastka« = *superstitem relinquere Vulg; ostendere cum, qui successurus erat Pol Ant [szyk zmienny] (2:1)*: á vřzřawřzy Iakob Iozefa obłapiwřzy go płakał/ mowiác iuř w weřelu vmřę iřem vidzał oblitze twoye namyáftkiem čye řoftawiam [!] *HistJóz E2; Leop Gen 46/30; BudBib 2.Mach 9/23*.

Wyrażenia: »[czyjego] królestwa [= *władzy*] namiastek« (1): nie przęto řie raduię iř [syn] mi řie narodził, ale iř za čřáfu twego narodzon ieft mam to dufanie že on przez cię včzony będzie godny być nářzego krolestwa namiáftek. *Bielřyw 87*.

»namiastek potomny« (1): [*papież powiadał*] řłuzne przyczyny/ by řnadř namiáftkowie iego potomni przez dořtátek páńřtwá w pychę á okrucieńřtwo nie vpádli *BielKron 156*.

»namiastek ziemski« [*szyk 1:1*] (2): *BibRadz *2*; z iedney řřrony čzeř Páná BOgá twego záleciáią/ á z drugiey/ řwięte iego niebieřkie/ y namiáftki řiemřkie z godnořci y mocy/ ná nie od Bogá włožoney/ řřzpetnie obnářáią. *LatHar + 4v*.

Wyrażenia peryfrastyczne na oznaczenie papieża i biskupów: »namiastek apostolski, apostołow« (10:1): *BiałKaz M4*; Co o Kápłaniech y Biřkupiech ma być rozumiano/ ktorzy řą namiáftki Apořtolfkimi *KarnNap C4; CzechEp 19, 29, 77, 138; LatHar 177*; Duch S. ieft dány namiáftkom Apořtolskim. *WujNT 366 marg, 732, 844, Yyyyy2v*.

»namiastek (pana) Chryřtusów (a. Krystusow)« (16): *SeklWyzn Av; KromRozm I E3v; KromRozm III L2, M2; BielKron 142; BiałKat 133v*; Mořeli Papieř, w ofobie Piotrowey, być namiáftkiem Chriřtuřowym. *CzechEp 330 marg, 36, 330*; dziřieyřzy Papieř Clemens VIII. ieft prawdziwy potomek Piotrá ř. á namiáftek Chriřtuřow *WujNT 3, 44, 60, 103, 104, 444, Aaaaa4v*.

»namiastek pańřski« (1): Otoř mař Papieřá/ othoř mař namiáftká Páńřkiego/ othoř mař zwirřchnoř przełožeńřtwá iego *RejPos 301*.

»namiastek ř. Piotra, Piotrow« [*szyk 16:5*] (15 : 6): *KromRozm II h4, ř3*; Gdřyeř o tym piřmo/ iřeby Papyeř był namyáftkyem Pyotrá S. *KromRozm III N3, I, 13, N3, Ov [2 r.], O4 (11); BielKron 171, 194v; WujJud 6v; CzechEp 49, 107*; kořcioł/ to ieft przełoženi kořcielni/ á zwłářzczá namiáftek Piotrá S. máią moc potwierdzić Ewángelią y piřmo ř. *WujNT 655, 68, 417 marg*.

Szeregi: »głowa a namiastek« (1): zebrawhy řye ná Concylium w Conřtántynopolu/ yednořtáynye řye piřáním řwym do Agápetá/ papyeřá/ yáko do głowy á namyáftká Pyotra S. včyekli *KromRozm III P5v*.

»namiastek i plenipotent« (1): Tymi słowy y możność słwą Bożką pokázuie/ [...] y zacność Apóstolšką/ Biskupią y kápłáńšką: gdy ie w poruczonym vrzędzie rowne sobie czyni/ y słánowi ie namiáftkami y plenipotenty słwemi. *WujNT* 387.

»namiastek a porucznik« [szyk 1:1] (2): Papyeż namyáftkyem á porucznyem Kryšťułowym ná tym słwyecy tylko *KromRozm III* M2, M2v.

»potomek a (i, a(l)bo) namiastek« [szyk 4:2] (6): *KromRozm II* c; *Leop 2.Par* 27 arg; *WujJud* 4; ná Pietrze Pan miał záładzić kościoł słwoy/ y iemu tę moc włádną dáć/ zwiézowác á rozwiézowác ná zyemi wedle zdánia słwego/ á potym potomkom y namiáftkom innym iego/ ktorzy mieli być ná potym ná mieyfcu iego *RejPos* 300v, 302v; *WujNT* 3.

»wikaryj (a, abo, i) namiastek« [szyk 6:3] (9): Papyeż ieft namiáfteks. [!] Piotrá/ wikáryi Kryšťułow *BielKron* 194v; *WujJud* 6v; *CzechEp* 36, 138, 328, 330, [411], 425; Piotr [...] chodząc po morzu iáko y P. Chriflus/ pokazał się być iedynym Wikáryim álbo námiáftkiem P. Chriftułowym *WujNT* 60.

2. *Ten, kto w czyim zastępstwie pełni określoną funkcję lub sprawuje władzę w czyim imieniu; też nazwa pełnomocnika zarządzającego państwem lub prowincją; succedaneus Mącz; consulis legatus, secundi loci rector, vicarius, vicem agens Cn (14) : KromRozm III* M2; *Succedaneus alieni periculi, Zastępcá czyey niebezpieczności/ słzkody/ Namiáftek. Mącz* 45a; [Chrystus] wżytkiemu słm słproftác może: przetoż namiáftká żadnego nie potrzebuie. *CzechEp* 329, 331 [2 r.]; A iżby káždy z Rycérztwá słm przez się słżzył/ nie przez namiáftká [non per substitutum *JanStat* 334]/ áni przez słwé sługi. *SarnStat* 428.

namiastek czyj (3): zákazano theż słrodze Impreforom áby nic nie imprymowáli w słwiętym piśmie/ ázby pierwey vkázáli Biskupowi ábo iego namiáftkowi. *BielKron* 225, 148; *RejPos* 119.

W połączeniu szeregowym (1): tego co się w tyle ich zá oczymá dzieie/ [...] wiedzieć y widzieć/ prócz słkutku/ [...] nie mogą: dla czego im też ná słtronie będącym/ trzeba tám y słm mieć surrogatow/ namiáftkow/ słtrożow/ dozorczy etc. *CzechEp* 329.

Wyrażenia: »namiastek bormistrzow« = *proconsul Cn* (1): *Proconsulatus* – Godnofcz namiaftka bormiřtrzewego. *Calep* 852a.

»namiastek cesarski« (1): ná thym Seymie nie było Kfiáząt tylko/ Wálterus Prufki Miřtrz námieniony/ á Biskupi á namiáftek Cefarřki. *BielKron* 220.

»panujący namiastek« (1): ábyřmy y my támże w niebie oczymá wnątrznemi/ [...] Iezulá Chriftuřá záwždy po práwicy Bożey vpátrowáli: á ná żadnego się zmyřlonego niewiedzieć kędy dáleko zá gorámi/ zá morzem y zá rzekámi pánuięcego namiáftká/ przeciwniká Chriftuřowego namniey nie ogládáli *CzechEp* 330.

Szereg: »namiastek i wikaryj« (1): [Bóg] słm ieft páłterzem/ y słm słwe owce pářie/ bez namiáftká y wikáryego *CzechEp* 331.

3. *Ten, po kim kto dziedziczy; przodek* (1) : Iáko ia sbraczya szwa czasthky wszythky zadzyerzalem nakthorych czasthkach y naszyedlyskv wydzyenye Było podluk obyczvy zyemye podlyá lystha kxyazaczego et namyesthkwoye moy y Braczyey moy zadzyerzely y my zadzyerzely podlá vphály zyemye wyschey trzech lyath *ZapWar* 1509 nr 2061.

Synonimy: 1. *potomek, successor; a. następcza, następnik, plenipotent, wikaryj; 2. sprawca, wikaryj.*

Cf **NAMIESTNIK**

TK